

A Pálos Rend története

Az Országos Kéktúrát járva számtalanszor botlottunk már bele egy-egy felhagyott, romos kolostorépületbe, templomromba, ilyen pl.: Gönc, Martonyi, Regéc, Kesztlőc-Klasmompusztá, Salföld, Nagyvázsony, Pula-Tálad stb. Vajon tudjuk-e kik lakták ezeket a kolostorokat, mikor épültek, miért néptelenedtek el és mi a helyzet ma ezekkel a romokkal?

Hogyan alakult meg a rend?

Az egyetlen magyar alapítású férfi szerzetesrend – a Magyar Pálos Rend – megszervezőjének Esztergomi Boldog Özsébet (1200 körül – 1270) tekintik. Aki 1250 körül hat társával együtt a pilisszántói erdőségbe vonult vissza, hogy a remeték egyszerű – ám nem éppen könnyű – életét éljék. Rendi hagyomány szerint, a már remeteségben élő Özsébnek volt egy látomása, melyben egy éjjel sok apró lángot pillantott meg, mely lángok egymás felé tartottak, s végül egy nagy lángcsóvává váltak. Ez arra hívta őt, hogy közösségbe gyűjtse a szétszórtan élő remetéket. Ennek nyomán kolostort alapított Kesztlőc-Klasmompusztán, melyet Szent Kereszt tiszteletére szenteltek fel. Ezzel egyidejűleg megkezdődött a pécsi és az egri egyházmegyében élő remeték egy rendbe való összegyűjtése.

Miért hívják őket pálosoknak?

Szent Jeromos életrajza szerint az egyiptomi Remete Szent Pál (228-341) volt az első igazi remete. A pálosok Remete Szent Pálban égi patrónusukat tisztelik, innen ered a rend hivatalos elnevezése: Első remete Szent Pál Rendje (Ordo Sancti Pauli Primi Ermitae – OSPPE). Címerükben is neki állítanak emléket. A címerben található pálmafa szolgáltatta az árnyékot a sivatagban élő remetének, háncsából készült a ruhája, s a termése táplálta. A csőrében kenyeret tartó holló minden nap élelemmel látta el őt. A két oroslán pedig a szerzetes sírjának kiásásában segédkezett, mikor Remete Szent Antal eltemette Pált.

Közép-európai terjeszkedésük

1290-re már Erdélyben és Horvátországban is felépültek pálos kolostorok. A Börzsönyben található Márianosztráról 1382-ben települt ki 16 pálos szerzetes Lengyelországba. Nagy Lajos király rokona, Opolai László herceg alapít számukra kolostort Czesztochowában, a Jasna Góran (jelentése: Fényes-hegy). Ez a kolostor azért vált fontossá, mert a rend folytonosságát biztosította a történelem viharos évszázadaiban, s így lett mára a rend központjává. Idővel a lengyelek nemzeti búcsújáróhelyévé vált.

1341-től ruházatuk (ún. habitusuk) szürkéről fehérre változott, hogy megkülönböztethetők legyenek a kóborló remetéktől, akik szintén szürke kámzsát viseltek. Innen ered a fehér barátok elnevezés.

1300-ban a mai Budaszentlőrincen is felépül a kolostor és templom, ahova 1381-ben Nagy Lajos király elhozatja Velencéből – meglehetősen kalandos úton-módon – és részben Csehországból Remete Szent Pál földi maradványait. A XV. századra ez a hely vált a rend központjává.

A rend hányattatott sorsa Magyarországon

A pálos kolostorok elnéptelenedése szoros összefüggésben van az Oszmán Birodalom térnyerésével. 1393-ban egy török betörés következtében több kolostor végleg elpusztult. 1526. szeptemberében, a budaszentlőrinci főkolostor szenvedte el a legnagyobb kártételt. A törökök tíz napon keresztül átkutatták, majd végül felgyújtották. Remete Szent Pál kápolnáját mégsem emésztette fel a tűz. Ezzel a pusztítással a könyvtáruk nagy része is megsemmisült. A törökök tizenegy kolostort dúltak fel ezekben a napokban és több szerzetest megöltek.

Buda elfoglalása (1541) után a rendezetlen viszonyok tovább rontották a pálosok működésének lehetőségeit. A rendi vezetés a Pozsony melletti Máriavölgyben találta meg új helyét, a hazai kolostorokban viszont az 1560-as évekre megszűnt az élet. A szerzetesek többsége a felvidéki rendházakba menekült.

Mária Terézia 1770-ben arról rendelkezett, hogy össze kell írni minden szerzetest. Ezek az összeírások adták az alapját annak, amikor 1786-ban sor került a rendek végleges feloszlatására, melyet II. József folytatott le 1782-86 között. 1783-ban VI. Piusz pápa a lengyel pálos rendtartományt függetlenítette a magyartól, s ezzel a lépésével mintegy biztosította a jövő számára a pálos rend folytonosságát. Meg kell jegyezni, hogy Lengyelországban sem ment zökkenőmentesen a rend fennmaradása, de ez már egy másik történet.

Mikor térhettek vissza a pálosok Magyarországra?

Az első világháborút követően Zichy Gyula pécsi püspök vett részt tevékenyen a pálosok visszatelepítésében. Külföldi zarándokhelyek (Lourdes, Limpas) mintájára – egy miniszteri főtanácsos ötlete nyomán – 1926-ban a gellérthegyi Szent Iván-barlangból alakítottak ki egy kápolnát. 1930-ban robbantásos technikával újabb bővítésbe fogtak, továbbá 1932-34 között megépül a Gellérthegy Duna felőli oldalán a Sziklakolostor. 1934. májusában 14 pálos szerzetes érkezik Częstochowából, s két korábban hazatért pálos a határon csatlakozik hozzájuk. Másfél évszázad elteltével 'térnek haza' végül pont 16-an. Emlékszünk? 1382-ben szintén 16 szerzetes utazott Częstochowába.

Érdekesség még, hogy a kolostor árkádos tornyában egy 20 harangból álló harangjáték volt található, mely – különös tekintettel tiszta behangoltságára –

Európában egyedülállónak számított. Sajnos 1951-et követően a kolostort kifosztották, a harangjáték eltűnt. A rend 2015-ben adományból öntetett egy új harangot, melyet az egykori harangjáték helyére szereltek fel.

1945 után, a szovjet megszállással nehéz idők következtek.

1950-től a kommunista hatalom lényegében beszüntette a szerzetesrendek működését. Ez év június 9-én az Államvédelmi Hatóság fegyveres emberei az éjszaka folyamán a Pécssett lévő összes szerzetesrendet felszámolta, a szerzeteseket összegyűjtötték és elszállították, mondván a „jelenlétük veszélyes az államra nézve”. Több szerzetest meghurcoltak, volt, aki börtönbüntetést kapott.

1951. március 26-án, húsvéthétfőn, éjfél tájban az Államvédelmi Hatóság emberei betörték a Sziklakolostorba is, a szerzeteseket elhurcolták az Andrassy út 60-ba. A templom berendezéseit, szobrait elpusztították. Ezt követően a Sziklatemplom kifosztva, hosszú ideig üresen állt. 1961-ben a Szent Iván-barlang bejáratát egy 1,5-2 m vastag betonfallal zárták le, s a templom helyén karsztvízmegfigyelő-állomást alakítottak ki, a kolostor pedig az Állami Balett Intézet kollégiuma lett.

1951 és 1989 között a pálos szerzetesek – polgári munkájuk mellett – titokban éltek tovább a pálos hivatást. 1989-ben már szóba kerülhetett az újraindulás gondolata. Augusztus 1-én hivatalosan is megkapták a márianosztrai plébániát és a Sziklatemplom előtti téren augusztus 27-én megtarthatták az első szentmisét. Magyarországon ezt követően kezdődhetett el a pálos rend helyreállása és a XX. század első felében használt kolostorok és a Sziklatemplom helyreállítása.

Hazánkban ma 4 kolostor működik (Pécs, Budapest, Márianosztra, Petőfiszállás-Pálosszentkút), ahol jelenleg összesen 17 szerzetes él. A Csíki-medencében található hargitafüredi kolostorban a hazai közösségből két magyar szerzetes teljesít szolgálatot.

A világon 17 országban található jelenleg is működő pálos kolostor.